

A Németvárosi Olvasókör hagyományainak felélesztése

**című mintaprojekt eredményeit
összefoglaló kiadvány**

**Cselekvő közösségek – aktív
közösségi szerepvállalás EFOP-
1.3.1-15-2016-00001**

SZÉCHENYI

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Belső oldal.

Közösségépítés, figyelem, szeretet, gondoskodás.

És egy profi csapat.

Ez a Németvárosi Mintaprojekt

1

---

¹ fotó: Incze László / Gyulakult

Bevezető

Gyula városa kisváros Dél-kelet Magyarországon, Békés megyében, a gyulai járás központja. Egy tündöklő ékszerdoboz az Alföldön, mely gazdag történelmi múltra tekint vissza. Egy város, mely megsínylette a különböző korok megpróbáltatásait, de most szebben ragyog, mint valaha.

2

Gyula város egyik részlete

---

² fotó: Incze László / Gyulakult

3

A Vár és a Kastély

4

A gyulai vár madártávlatból

A rengeteg látnivaló között, itt található a több mint 600 éves téglavár, a valamikori Magyar Királyság egyetlen épen maradt gótikus síkvidéki vára. Vele szemben terül el a tekintélyt sugárzó, impozáns Almásy-kastély. Megtekinthető itt 19. századi barokk stílusú polgári lakás, a Ladics-ház, teljes, érintetlen hagyatékával együtt, a Holt-Körös medre helyén

---

⁴ fotó: Incze László / Gyulakult

épült neoklasszicista Kohán Képtár, ahol klasszikus és kortárs alkotások is otthonra találnak, valamint végül, de nem utolsó sorban a magyar nemzeti opera megteremtőjének, Himnuszunk megzenésítőjének szülőháza, az Erkel Ferenc Emlékház – nemzeti kegyhely és kiállítás. Ez a város pezseg, élettől duzzad, az ide látogatót kézen fogja a történelem és színes programoktól tarkítva vezeti körbe az ódon utcák köveit koptatva.

5

Az Erkel Ferenc Emlékház

---

⁵ fotó: Incze László / Gyulakult

6

A Ladics-ház

7

A Kohán Képtár

---

⁶ fotó: Incze László / Gyulakult

⁷ fotó: Incze László Gyulakult

A már újkőkorban is lakott települést erdők, rétek, mezők és Magyarország legtisztább vizű folyói ölelik körbe, a Fekete- és Fehér-Körös, mely páratlan élményt nyújt a kirándulni vágyóknak.

A város mindig is sokszínű volt, számos nemzetiségnek adott otthont és újrakezdési lehetőséget. A mintaprojekt az egyik legjelentősebb nemzetiséggel foglalkozik, a németiséggel, a német hagyományokkal, felelevenítve és elérhető közelségbe hozva ezt a kultúrát, mely nagyban hozzájárult, ahhoz, hogy az ide látogatók, mai szépségében csodálhassák meg a települést.

Cél volt az, hogy a nagy múltú tekintő németvárosi olvasókör hagyományai felélesztése után kutatások induljanak, rendezvények és olvasóköri beszélgetések alkalmával minden megszerzett információ továbbadásra kerüljön. Cél volt, hogy az élmények, tapasztalatok és a kézzel fogható történelem eljusson idősekhez, fiatalokhoz, egyedülállókhöz, családosokhoz és társadalmi izolációban élőkhez egyaránt. Fontos, hogy elszigeteltségük, magányosságuk csökkenjen, hogy a különböző generációk közeledjenek egymáshoz, hogy a hátrányos helyzetűek, idősebbek, kismamák társadalmi kirekesztődése ne menjen végbe.

A 2018.január 24-én megtartott nyitórendezvényen bemutatásra kerültek a mintaprojekt célkitűzései, rendezvények időpontjai. Olvasóköri rendezvények kerültek megtartásra továbbá február 21-én, március 21-én, április 25-én, május 24-én, szeptember 19-én,

október.... A Mogyoróssy János Városi Könyvtár hathatós segítségével a történelmi kutatómunka februártól májusig folyt, csakúgy, mint az interjúk készítése több témakörben, úgy, mint: olvasókör, gasztronómia, ünnep, régi játékok.

A mintaprojekt jelentőségteljeségét az adja, hogy sikerült megvalósítani a generációk egymáshoz való közeledését, a társadalmi izoláció csökkentését, a kultúra és a történelem hathatós segítségével.

8

Játszva szereznek tudást a fiatalok

A mintaprojekt bemutatása, célok, célcsoportok

Gyula egyik része a Németváros. A gyulai németek a 18. században, Mária Terézia uralkodása idején

---

⁸ fotó: Incze László / Gyulakult

Harruckern János György és fia Ferenc felhívására érkeztek a városba. Településük, Németgyula csak 19. század második felében egyesült Magyargyulával. A gyulai németek a 20. századra elmagyarosodtak, de sok hagyomány fennmaradt, amelyet őriznek és megpróbálnak továbbadni. Ma is sajátos hangulattal bír ez a városrész, az utcákon sétálva szemlélhetjük a katonás sorrendben sorakozó egyszerű, de mégis elegáns házakat a maguk puritán egyszerűségében. A régi Németgyula főterén látható a Szent József templom, a régi Városháza épülete, a Máriás Schiffert ház, Gyula egyik legrégebb és legrégibb épülete, illetve az 1795-ben épült kántortanítói lakás, Erkel Ferenc szülőháza, amely jelenleg emlékmúzeumként működik. A Német Önkormányzat, a Németvárosi Óvoda és a Német Klub mindig is hatékonyan részt vett a hagyományok ápolásában, továbbadásában, a német nyelv és kultúra megőrzésében. A városrészben helytörténeti kiállítás is megtekinthető, a Német Nemzetiségi Gyűjtemény, ahol gazdag anyag mutatja be az itt élt, élő németek bútorait, tárgyi emlékeit, viseletét, dokumentumait. Látható, hogy a patinás városrész hűen őrzi hagyományait. A parázs őrzése után egy dolog nemesebb, felszítani a lángot. Kettő megoldandó kihívás ütötte fel a fejét. Egyrészt a történelmi értékek széles közönséghez való eljuttatása, másrészt a társadalmi izolációban élők integrálódásának segítése. Ezért célul tűztük ki, hogy különféle közösségfejlesztő programok során bevonjuk az egyedül élő időseket, kismamákat és hátrányos helyzetű fiatalokat, elősegítve ezzel a

generációk közötti párbeszédet, illetve a városrész múltjának megismerését. A helyi muzeális, könyvtári és a közösségi művelődési szakterületet képviselő intézmények, szervezetek, önkormányzatok lelkesen csatlakoztak és fogtak össze a cél érdekében.

A Mogyoróssy János Városi Könyvtár szívesen bocsátotta az ifjú kutatók rendelkezésére a helytörténeti gyűjteményét.

A Mogyoróssy János Városi Könyvtár Simonyi-olvasóterme⁹

A Gyulai Német Nemzetiségi Önkormányzat, a Németvárosi Óvoda, a Németvárosi Ifjúsági Klub, a K. Schriffert Hagyományörző Kör szintén rendelkezésre bocsátotta az erőforrásait, részt vettek a megszervezett programokon, lelkesen

---

⁹ Oláh Szabolcs: A gyulai Mogyoróssy János Városi Könyvtár is csatlakozik a családi héthez IN Gyulai Hírlap 2013.02.13.
<https://www.gyulaihirlap.hu/8898-a-gyulai-mogyorossy-janos-varosi-konyvtar-is-csatl>

toboroztak tagokat, hirdették az eseményeket. A Gyulai Erkel Ferenc Alapfokú Művészeti Iskola, a Közösségfejlesztők Békés Megyei Egyesülete, a Göndöcs Benedek Középiskola, Szakiskola és Kollégiumai, a Gyulai Erkel Ferenc Társaság, a Békés-Csongrád megyei Német Iskolaegyesület szintén hathatósan támogatták munkánkat, ha kellett embert, ha kellett helyszínt biztosítottak, de szakmai tapasztalatukkal bármikor rendelkezésünkre álltak. A mintaprojekt megvalósítását az Erkel Ferenc Kulturális Központ és Múzeum Nonprofit Kft. végezte és koordinálta.

10

Az Apor Vilmos tér, Németváros szíve

Fontosnak tartottuk, hogy a megszervezett programok olyanok legyenek, amik minden korosztályt lázba hoznak. Ezért a szervezés előtt kikértük a résztvevő intézmények véleményét, meghallgattuk javaslatukat, megkerestük az itt élő embereket is, hogy ők minek örülnének, milyen rendezvényekre járnának el szívesen, majd ezen információk birtokában a közösségfejlesztő és

---

¹⁰ fotó: Incze László / Gyulakult

történelmi hagyományőrző célt összefogva dolgoztuk ki programtervezetünket, melyben a gasztronómiától az érdekes előadásokig, sok minden megtalálható. Cél volt, hogy a generációk közötti közeledésnek az égisze alatt a fiatalok hasznos dolgokat tanuljanak az idősebbektől és fordítva az idősek a fiataloktól is.

Mintaprojekt tevékenységei

Mintaprojektünk elsődleges célterülete a németvárosi olvasókör hagyományainak felélesztése, valamint ehhez kapcsolódóan olyan közösségi alkalmak megteremtése, mely alkalmas a történelmi visszatekintésre, emlékezésre, a generációk közötti távolságok csökkentésére, a még élő mindennapi közösségi emlékezet elméleti és gyakorlati tudásának rögzítésére, valamint ennek alapján digitális tudástár kialakítására, a helyi nemzetiségi összetartozás erősítésére, közösségfejlesztő módszerek alkalmazására. Második célterületünk a németvárosi polgári gasztronómia hagyományainak felelevenítése, majd jelenkori viszonyokba történő adaptálása, amely lehetőséget teremt a helyi közösségi gazdaságfejlesztésre, egyéni kompetenciák érvényesítésére, önkéntesek bevonására, generációk közötti párbeszédre. A harmadik célterület pedig a gyermekjátékok feltárása, az örökségre alapozott helyi kreatív ipar fejlesztése, közösségi alkalmak megteremtése. Ezeknek a pontok olvasóköri beszélgetések, előadások keretein belül kerültek feldolgozásra. Az első olvasóköri

alkalom január 24-én 16:30-kor került megtartásra az Erkel Ferenc Emlékház tantermében, mely kiválóan alkalmas előadások, múzeumi órák megtartására, a diszkréten elhelyezett digitális tábla pedig biztosítja a korszerű feltételeket. A rendezvényen az érdeklődők, helyi lakosok, intézmények, szervezetek munkatársai megismerkedhettek a mintaprojekt célkitűzéseivel és együttműködések alakultak ki. Ötlebörze segítségével lett kidolgozva a kooperáció mikéntje.

11

Dr. Erdész Ádám történész, irodalomtörténész, szerkesztő az olvasóköri beszélgetések egyik előadója

A második olvasóköri rendezvény február 21-én 16:30-kor került megrendezésre, melynek szintén az Erkel Ferenc Emlékház adott otthont. Beszélgetés folyt az eddigi történelmi kutatómunkák összegzése kapcsán a kutatómunkában résztvevő

---

¹¹ fotó: Incze László / Gyulakult

interjúalanyokkal. A résztvevők harmonika muzsikát is hallgathattak az eseményen. A következő alkalommal, március 21-én 16:30-kor a sváb gasztronómiai értékekre, hagyományokra esett a reflektorfény. Összegzésre kerültek a kutatómunkák eredményei, valamint helyi idősek is lelkesen meséltek gyermekkori emlényeikről ezen a téren. Az ezt követő olvasóköri találkozás április 25-én volt 16:30-kor. Ezen a napon a téma a helyi hagyományokra való emlékezés, arról való beszélgetés volt. Ismét felelevenítésre kerültek régi, már-már elfeledett hagyományok, melyeket a németvárosi idős közösség tagjai szívesen megosztottak az érdeklődő hallgatósággal. A május 24-i olvasóköri beszélgetés a játékokról szól.

12

Dr. Bódán Zsolt korabeli játékok témakörben tartott előadást

Az érdeklődők választ kaphattak – és persze hozzá is szólhattak – arra, hogy a németvárosi részen milyen játékok, mondókák, sváb eredetű dalok maradtak fent, mikkel játszottak a német nemzetiségű gyerekek, mekkora volt a különbség – ha volt – a város többi nemzetiségének játécai és a német játékok között. A szeptember 19-i olvasóköri találkozón az eddigi értékek, munka, módszerek, helyi értékek és tradíciók összegzése kapott szerepet és ezek tükrében workshop módszerrel megvitatásra került, hogy ezeket hogyan lehet gazdaságfejlesztő módon a mai viszonyokra adaptálni. Az októberi olvasóköri beszélgetésen a jövő évi program fog összeállításra kerülni, hiszen

---

¹² fotó: Incze László / Gyulakult

ezeket a rendezvényeket egyre többen s többen látogatták, lelkesen vonták be barátaikat, családtagjaikat és erőteljes igény mutatkozik ennek folytatására is.

13

Kovács Anett történész érdeklődve hallgatja az idősök visszaemlékezéseit

Az olvasóköri beszélgetésekhez elengedhetetlen háttérrel biztosított a párhuzamosan zajló kutatómunka. Diákok és felnőttek együtt, lelkesen kutattak a helytörténeti gyűjtemény régi dokumentumai között a németvárosi gasztronómia, ünnepi hagyományok, játékok, régi olvasókörök után. Az eredmény magért beszél, hiszen az összegyűjtött információkat előadások formájában

---

¹³ fotó: Incze László / Gyulakult

tudtuk a nagyközönség számára elérhetővé tenni. A kutatómunka februártól májusig folyt, akárcsak az interjúk készítése. Az interjúk során fiatalok kérdeztek időseket a németvárosi hagyományokkal kapcsolatban. Voltak hosszabb, mélyinterjúk is, de csoportos interjúk is megtartásra kerültek. Az beszélgetések magánházakban és a németvárosi 1. sz. Nyugdíjas Napközi otthonban zajlottak. A beszélgetések néha döcögősen indultak, de később belelendült mind a kérdező, mind a válaszadó és remek történeteket, emlékeket sikerült rögzíteni. Májusban megtartásra került a „Kutass játékok után a nagymama padlásán” című közösségfejlesztő játék, melyben természetesen a régi játékokon volt a hangsúly.

14

Az igazi inyencek számára sváb süteménykülönlegességek kerültek az asztalra

A megvalósításban résztvevő szervezetekkel, intézményekkel, személyekkel együttműködve is megvalósultak programok, mint a nagyszerű Németvárosi disznótor január 27-én, a februári Téltemetés, a Húsvéti ünnepi hagyományok, tojásfa állítás, Pünkösdi királyság, a szeptemberi szilvalekvárfőzés és az októberben megvalósuló sváb szüreti mulatság.

Mindezen rendezvényekben közös, hogy a hagyományőrző körökkel, önkormányzatokkal, szervezetekkel összefogva valósultak/valósulnak meg és, hogy széles réteget érint. Komoly történelmi

---

¹⁴ fotó: Incze László / Gyulakult

kutatómunkán alapulva lettek kivitelezve a sváb hagyományokhoz köthető rendezvények, amik így hiteles kikapcsolódást nyújtanak kicsiknek és nagyoknak egyaránt. A feltárt tradíciók, gasztronómiai és ünnepi értékek így kézzelfogható közelségbe kerülnek, melyet minden résztvevő élvez.

A mintaprojektet a tervezett ütemezés betartásával tudtuk megvalósítani. 2017. december 17-re ki volt dolgozva a részletes szakmai terv. A civil szervezetekkel történő együttműködések kialakítása, a történelmi kutatómunka elindítása, a közösségfejlesztő programok szervezése március 30-ig zajlott. Március 31-től július 31-ig folyt az adatgyűjtés. Interjúk elemzése, történelmi hagyományok összegzése, rögzítése, gasztronómia, ünnep és játék témakörben. Augusztus 1-el pedig elkezdtünk a kiadványon és a filmekben dolgozni, mely reményeink szerint hatékonyan fog oktatási és módszertani célokat szolgálni.

Eredmények, hatások

A Németvárosi olvasókör hagyományainak felélesztése mintaprojekt elérte azt, amit kitűzött maga elé. Sikerült széleskörű célközönséget megszólítani, elérhetővé tette a kultúrát, a hagyományokat széles körben ismertette, a generációkat közelebb hozta egymáshoz. A kezdeti várakozással telifeszültség hamar feloldódott mind a résztvevők, mind a megvalósítók részéről. Az olvasóköri beszélgetésekre egyre többen s többen

érkeztek, hiszen a téma érdekes volt, az előadás színvonala pedig minden igényt kielégített. A résztvevő előadók is örömmel készültek a rendezvényekre, a partner intézmények pedig látván, hogy rengeteg embert megmozgat, hogy csökkennek a generációs szakadékok, hogy oldódik az izoláció, mind lelkesebben s mind több ötlettel álltak elő.

Adaptációs szempontok, javaslatok

Mindenképpen érdemes végiggondolni azt, hogy rendelkezésre állnak-e a kellő erőforrások. A gyulai mintaprojektben rendelkezésre állt az Erkel Ferenc Emlékház, mely számos rendezvény helyszínét tudta biztosítani. A Városi Könyvtár biztosította az aktív kutatómunka meglétét és szerepet vállalt a programok megvalósításában is. Az önkéntesek szerepet vállaltak a kutatómunkák elvégzésében, az interjúk elkészítésében, az összegyűjtött adatok rendszerezésében, egyes programelemek szervezésében, lebonyolításában is. Technikai felszereltség is szükséges volt, digitális eszközök, nyomtató, papír formájában.

Amennyiben ezek rendelkezésre állnak, könnyen át lehet ültetni más településre is, hiszen Magyarország szinte minden települése lenyűgöző történelmi múlttal rendelkezik, ugyanakkor sajnos a társadalmi izoláció, generációs szakadékok máshol is megtalálhatóak. A történelem, a helyi értékek és hagyományok segítségével könnyen fel lehet karolni a hátrányosabb helyzetben élőket, ki lehet mozdítani

az embereket. A múzeum lehetővé teszi a különböző intézmények, civil szervezetek, csoportok összefogását a helyi közösségek fejlesztésének céljából. A mintaprojekt helyi lakóközösségekre és helyi értékekre épít, helyi szakembereket von be, a tevékenységet szakemberek irányításával önkéntesek végzik, helyi értékeket tár fel, közösségek összefogására közös cselekvésre épül. A mintaprojekt folyamatot is modellez, a történelmi örökség, értékek feltárása után, az adatok rögzítésre és kiértékelésre kerülnek, megtörténik a feledésbe merülő hagyományok felelevenítése, a kiválasztott elemek elkészítése, tesztelése, a gazdasági területre való alkalmazhatóság felmérése.

15

Jó hangulatú malacok egy igazi sváb disznótoron